

Etap szkolny 683 – 701

Rozdział trzeci

WIERZĘ W DUCHA ŚWIĘTEGO

683 "Nikt... nie może powiedzieć bez pomocy Ducha Świętego: <<Panem jest Jezus>>" (1 Kor 12, 3). "Bóg wysłał do serc naszych Ducha Syna swego, który woła: Abba, Ojcze!" (Ga 4, 6). Poznanie wiary jest możliwe tylko w Duchu Świętym. Aby pozostawać w jedności z Chrystusem, trzeba najpierw zostać poruszonym przez Ducha Świętego. To On wychodzi naprzeciw nas i wzbudza w nas wiarę. Mocą naszego chrztu, pierwszego sakramentu wiary, życie, które ma swoje źródło w Ojcu i zostaje nam ofiarowane w Synu, jest nam udzielane wewnętrznym i osobowo przez Ducha Świętego w Kościele:

Chrzest udziela nam łaski nowego narodzenia w Bogu Ojcu, za pośrednictwem Jego Syna w Duchu Świętym. Ci bowiem, którzy noszą Ducha Bożego, są prowadzeni do Słowa, to znaczy do Syna; Syn przedstawia ich jednak Ojcu, a Ojciec udziela im niezniszczalności. Bez Ducha nie można więc widzieć Ojca, a bez Syna nikt nie może zbliżyć się do Ojca, ponieważ Syn jest poznaniem Ojca, a poznanie Syna Bożego dokonuje się przez Ducha Świętego¹.

684 Duch Święty przez swoją łaskę pierwszy wzbudza naszą wiarę i udziela nowego życia, które polega na tym, abyśmy znali "jedynego prawdziwego Boga oraz Tego, którego posłał, Jezusa Chrystusa" (J 17, 3). Jest On jednak ostatni w objawieniu Osób Trójcy Świętej. Św. Grzegorz z Nazjanzu, "Teolog", wyjaśnia ten rozwój pedagogią Boskiego "zstępowania":

Stary Testament głosił wyraźnie Ojca, Syna zaś bardzo niejasno. Nowy objawił Syna i pozwolił dostrzec Bóstwo Ducha. Teraz Duch mieszka pośród nas i udziela nam jaśniejszego widzenia samego siebie. Nie było bowiem rzeczą roztropną głosić otwarcie Syna, gdy nie uznawano jeszcze Bóstwa Ojca, i dodawać Ducha Świętego jako nowy ciężar, jeśli można użyć nieco śmiałego wyrażenia, kiedy jeszcze Bóstwo Syna nie było uznane... Jedynie na drodze postępu i przechodzenia "od chwały do chwały" światło Trójcy Świętej zajaśnieje w pełniejszym blasku².

685 Wierzyć w Ducha Świętego oznacza wyznawać, że Duch Święty jest jedną z Osób Trójcy Świętej, współistotny Ojcu i Synowi i "z Ojcem i Synem wspólnie odbiera uwielbienie i chwałę"³. Dlatego zagadnienie Boskiej tajemnicy Ducha Świętego znalazło się już w "teologii" trynitarniej. Tutaj będzie chodziło o miejsce Ducha Świętego w "ekonomii" Bożej.

686 Duch Święty działa z Ojcem i Synem od początku aż do wypełnienia zamysłu naszego zbawienia. Dopiero jednak w "czasach ostatecznych", zapoczątkowanych odkupieńczym Wcieleniem Syna, zostaje On objawiony i udzielony, uznany i przyjęty jako Osoba. Wtedy Boski zamysł, zrealizowany w Chrystusie, "Pierworodnym" i Głowie nowego stworzenia, będzie mógł urzeczywistnić się w ludzkości przez wylanie Ducha Świętego jako Kościół, komunie świętych, odpuszczenie grzechów, zmartwychwstanie ciała, życie wieczne.

Artykuł ósmy

"WIERZĘ W DUCHA ŚWIĘTEGO"

687 "Tego, co Boskie, nie zna nikt, tylko Duch Boży" (1 Kor 2, 11). Teraz Jego Duch jest Tym, który objawia Boga, pozwala nam poznać Chrystusa, Słowo Boga, Jego żywe Słowo, ale nie wypowiada samego siebie. Ten, który "mówił przez proroków", pozwala nam usłyszeć Słowo Ojca. Jego samego jednak nie słyszymy. Poznajemy Go, gdy objawia nam Słowo i czyni nas zdolnymi do przyjęcia Go w wierze. Duch Prawdy, który "odśłania" nam Chrystusa, nie mówi "od siebie" (J 16, 13). Takie prawdziwie Boskie wyniszczenie wyjaśnia, dlaczego Go "świat przyjąć nie może, ponieważ Go nie widzi ani nie zna" (J 14,17), podczas gdy znają Go wierzący w Chrystusa, ponieważ w nich przebywa.

688 Kościół, wspólnota żyjąca w wierze Apostołów, który tę wiarę przekazuje, jest miejscem naszego poznania Ducha Świętego:

- w Pismach, które On natchnął;
- w Tradycji, której zawsze aktualnymi świadkami są Ojcowie Kościoła;
- w Nauczycielskim Urzędzie Kościoła, któremu On asystuje;
- w liturgii sakramentalnej, w której przez jej słowa i symbole Duch Święty prowadzi nas do komunii z Chrystusem;
- w modlitwie, w której wstawia się za nami;
- w charyzmatkach i urzędach, które budują Kościół;
- w znakach życia apostołowskiego i misyjnego;
- w świadectwie świętych, w którym ukazuje swoją świętość i kontynuuje dzieło zbawienia.

I. Wspólne posłanie Syna i Ducha Świętego

689 Ten, którego Ojciec posłał do naszych serc, Duch Jego Syna⁴, jest rzeczywiście Bogiem. Współistotny Ojcu i Synowi, zarówno w wewnętrznym życiu Trójcy, jak i w Jej darze miłości dla świata, jest od Nich nierozdzielny. Adorując jednak Trójcę Świętą, ożywiającą, współistotną i niepodzielną, wiara Kościoła wyznaje także odrębność Osób. Gdy Ojciec posyła swoje Słowo, posyła zawsze swoje Tchnienie: jest to wspólne posłanie, w którym Syn i Duch Święty są odrębni, ale nierozdzielni. Oczywiście, Chrystus jest Tym, który ukazuje się, On, Obraz widzialny Boga niewidzialnego, ale objawia Go Duch Święty.

690 Jezus jest Chrystusem, "namaszczone", ponieważ Duch Święty jest Jego namaszczeniem i wszystko, co dokonuje się od chwili Wcielenia, wypływa z tej pełni⁵. Gdy Chrystus zostaje uwielbiony⁶, może tym, którzy w Niego wierzą, posłać od Ojca Ducha Świętego: przekazuje im swoją chwałę⁷, czyli Ducha Świętego, który Go otacza chwałą⁸. Wspólne posłanie będzie odtąd realizowane wobec przybranych synów Ojca w Ciele Jego Syna: posłanie Ducha przybrania za synów będzie ich jednoczyć z Chrystusem i ożywiać ich w Nim:

Pojęcie namaszczenia wskazuje... że nie istnieje żaden dystans między Synem i Duchem. Jak bowiem między powierzchnią ciała a namaszczeniem olejem ani rozum, ani odczuwanie nie znają żadnego pośrednika, tak samo istnieje bezpośredni kontakt Syna z Duchem; każdy, kto przez wiarę pragnie nawiązać kontakt z Synem, musi najpierw zostać namaszczone olejem. Nie ma bowiem w nim takiej części, która byłaby pozbawiona Ducha Świętego. Dlatego wyznanie, że Syn jest Panem, dokonuje się w Duchu Świętym u tych, którzy przyjmują Jego panowanie, bo Duch ze wszystkich stron wychodzi naprzeciw tych, którzy zbliżają się do Niego przez wiarę⁹.

II. Imię, określenia i symbole Ducha Świętego

Imię własne Ducha Świętego

691 "Duch Święty" jest imieniem własnym Tego, którego wielbimy i któremu oddajemy chwałę wraz z Ojcem i Synem. Kościół otrzymał Go od Pana i wyznaje Go w czasie chrztu swoich nowych dzieci¹⁰.

Pojęcie "Duch" jest tłumaczeniem hebrajskiego słowa *Ruah*, które przede wszystkim oznacza tchnienie, powietrze, wiatr. Jezus posługuje się obrazem wiatru, aby zasugerować Nikodemowi transcendentną nowość Tego, który jest w sposób osobowy Tchnieniem Boga, Duchem Bożym¹¹. Z drugiej strony, Duch i Święty to przymioty Boże wspólne Trzem Osobom Boskim. Łącząc jednak te dwa pojęcia, Pismo święte, liturgia i język teologiczny określają niewymowną Osobę Ducha Świętego, unikając możliwej dwuznaczności z innym sposobem posługiwania się pojęciami "duch" i "święty".

Określenia Ducha Świętego

692 Gdy Jezus zapowiada i obiecuje Ducha Świętego, nazywa Go "Parakletem", co dosłownie oznacza: "Ten, który jest wzywany przy czymś" *ad-vocatus* (J 14, 16. 26; 15, 26; 16, 7). "Paraklet" tłumaczy się zazwyczaj jako "Pocieszyciel"; Jezus jest pierwszym Pocieszycielem¹². Sam Pan nazywa Ducha Świętego "Duchem Prawdy" (J 16,13).

693 Poza imieniem własnym, które jest najczęściej używane w Dziejach Apostolskich i Listach, u św. Pawła znajdują się określenia: Duch obietnicy (Ga 3, 14; Ef 1, 13), Duch przybrania za synów (Rz 8, 15; Ga 4, 6), Duch Chrystusa (Rz 8, 11), Duch Pana (2 Kor 3, 17), Duch Boży (Rz 8, 9. 14; 15, 19; 1 Kor 6, 11; 7, 40); u św. Piotra znajduje się określenie: Duch chwały (1 P 4,14).

Symbol Ducha Świętego

694 *Woda*. Symbolika wody oznacza działanie Ducha Świętego w sakramencie chrztu, ponieważ po wezwaniu Ducha Świętego staje się ona skutecznym znakiem sakramentalnym nowego narodzenia; jak nasze pierwsze naturalne narodzenie dokonało się w wodzie, tak woda chrzcielna rzeczywiście oznacza nasze narodzenie do życia Bożego, które jest nam udzielane w Duchu Świętym. "Ochrzczeni w jednym Duchu" zostaliśmy również, napojeni jednym Duchem" (1 Kor 12, 13): Duch jest więc także w sposób osobowy Wodą żywą, która wypływa z boku Chrystusa ukrzyżowanego¹³ jak ze swego źródła i która tryska w nas na życie wieczne¹⁴.

695 *Namaszczenie*. Symbolika namaszczenia olejem także oznacza Ducha Świętego, a nawet staje się Jego synonimem¹⁵. We wtajemniczeniu chrześcijańskim jest ono znakiem sakramentalnym bierzmowania, słusznie nazywanego w Kościołach wschodnich "chryzmacją". Chcąc jednak ująć w pełni całą wymowę tej symboliki, trzeba odwołać się do pierwszego namaszczenia dokonanego przez Ducha Świętego, którym było namaszczenie Jezusa. Chrystus (w języku hebrajskim "Mesjasz") oznacza "namaszczone" Duchem Bożym. "Namaszczeni" Pana byli już w Starym Przymierzu¹⁶ w sposób szczególny król Dawid¹⁷. Jezus jest Namaszczone Boga w sposób zupełnie wyjątkowy, ponieważ człowieczeństwo, które przyjmuje Syn, jest całkowicie "namaszczone Duchem Świętym". Jezus jest ustanowiony "Chrystusem" przez Ducha Świętego¹⁸. Dziewica Maryja poczęła Chrystusa z Ducha Świętego, który przez anioła ogłasza Go jako Chrystusa podczas Jego narodzenia¹⁹ i który poleca Symeonowi iść do Świątyni, by zobaczyć Mesjasza Pańskiego²⁰; On napełnia Chrystusa²¹ i Jego moc wychodzi z Chrystusa, gdy uzdrawia i leczy choroby²². On wreszcie wskrzesza Jezusa z martwych²³. Jezus, ustanowiony w pełni "Chrystusem" w Jego człowieczeństwie zwyciężającym śmierć²⁴, wylewa obficie Ducha Świętego, aby święci, zjednoczeni z człowieczeństwem Syna Bożego, przyoblekli się w "człowieka doskonałego", który realizuje "Pełnię Chrystusa" (Ef 4, 13): "całego Chrystusa", według wyrażenia św. Augustyna.

696 *Ogień*. Podczas gdy woda oznaczała narodzenie i płodność życia udzielanego w Duchu Świętym, ogień symbolizuje przekształcającą energię dzieł Ducha Świętego. Prorok Elias, który "powstał jak ogień, a słowo jego płonęło jak pochodnia" (Syr 48,1), swoją modlitwą sprowadza ogień z nieba na ofiarę na górze Karmel²⁵; jest on figurą ognia Ducha Świętego, który przekształca wszystko, czego dotknie. Jan Chrzciciel, który pójdzie przed Panem w duchu i mocy Eliasza" (Łk 1,17), zapowiada Chrystusa jako Tego, który "chrzcić... będzie Duchem

Świątym i ogniem" (Łk 3, 16), tym Duchem, o którym Jezus powie: "Przyszedłem rzucić ogień na ziemię, i jakże bardzo pragnę, żeby on już zapłonął" (Łk 12, 49). W postaci języków "jakby z ognia" Duch Święty spoczywa na uczniach w poranek Pięćdziesiątnicy i napelnia ich sobą (Dz 2, 3-4). Tradycja duchowa zachowa tę symbolikę ognia jako jedną z najlepiej wyrażających działanie Ducha Świętego²⁶: "Ducha nie gaście" (1 Tes 5, 19).

697 *Obłok i światło*. Te dwa symbole są nierozłączne w objawieniach Ducha Świętego. Począwszy od teofanii Starego Testamentu, obłok - raz ciemny, a raz świetlisty - objawia Boga żywego i zbawiającego, osłaniając transcendencję Jego chwały. Pojawia się, gdy Mojżesz wstępuje na górę Synaj²⁷, nad Namiotem Spotkania²⁸, podczas wędrówki przez pustynię²⁹ i poświęcenia Świątyni Salomona³⁰. Figury te następnie zostają wypełnione przez Chrystusa w Duchu Świętym. Duch Święty zstępuje na Maryję Dziewicę i osłania Ją "swoim cieniem", by poczęła i urodziła Jezusa (Łk 1, 35). To On zjawia się na Górze Przemienienia: "zjawił się obłok i osłonił ich" - Jezusa, Mojżesza, Eliasza, Piotra, Jakuba i Jana, a z obłoku odezwał się głos: <<To jest Syn mój, Wybrany, Jego słuchajcie!>>" (Łk 9, 34-35). W końcu ten sam "obłok zabrał" Jezusa sprzed oczu uczniów w dniu Wniebowstąpienia (Dz 1, 9) i objawi Syna Człowieczego w chwale w dniu Jego Przyjścia³¹.

698 *Pieczęć* jest symbolem bliskim symbolowi namaszczenia. "Pieczęcią swą naznaczył Bóg" (J 6 27) Chrystusa i w Nim Ojciec naznacza swą "pieczęcią" także nas (2 Kor 1, 22; Ef 1,13; 4, 30). Ponieważ obraz pieczęci (*sphragis*) wskazuje na niezatarte znamię namaszczenia Ducha Świętego w sakramentach chrztu, bierzmowania i kapłaństwa, został on wykorzystany w niektórych tradycjach teologicznych dla wyrażenia niezatartego "charakteru" wyciskanego przez te sakramenty, które nie mogą być powtórzone.

699 *Ręka*. Wkładając ręce, Jezus leczy chorych³² i błogosławi dzieci³³. Apostołowie będą czynić to samo w Jego imię³⁴, a ponadto właśnie przez włożenie rąk Apostołów jest udzielany Duch Święty³⁵. List do Hebrajczyków wymienia wkładanie rąk wśród "fundamentalnych elementów" swego nauczania³⁶. Ten znak wszechmogącego wylania Ducha Świętego zachował Kościół w epiklezach sakramentalnych.

700 *Palec*. Jezus "palcem Bożym wyrzuca złe duchy" (Łk 11, 20). Jeśli Prawo Boże zostało napisane na kamiennych tablicach "palcem Bożym" (Wj 31, 18), to "list Chrystusa" powierzony Apostołom jest napisany "Duchem Boga żywego nie na kamiennych tablicach, lecz na żywych tablicach serc" (2 Kor 3, 3). Hymn Veni Creator Spiritus wzywa Ducha Świętego jako *digitus paternae dexteræ* - "palec prawicy Ojca".

701 *Gołębica*. Na końcu potopu (którego symbolika odnosi się do chrztu) wypuszczona przez Noego gołębica powraca, niosąc w dziobie świeżą gałązkę z drzewa oliwnego na znak, że ziemia znowu nadaje się do zamieszkania³⁷. Gdy Chrystus wychodzi z wody po swoim chrzcie, zstępuje na Niego Duch Święty w postaci gołębicy i spoczywa na Nim³⁸. Duch Święty zstępuje do oczyszczonego serca ochrzczonych i w nim przebywa. W niektórych kościołach święte Postacie eucharystyczne są przechowywane w metalowym naczyniu w formie gołębicy (*columbarium*), zawieszonym nad ołtarzem. Symbol gołębicy na oznaczenie Ducha Świętego jest tradycyjny w ikonografii chrześcijańskiej.

Etap dekanalny 702 – 716, 2234 – 2246

III. Duch i Słowo Boże w okresie obietnic

702 Od początku aż do "pełni czasu" (Ga 4, 4) wspólne posłanie Słowa i Ducha Ojca pozostaje *ukryte*, ale wciąż się realizuje. Duch Boży przygotowuje czas Mesjasza i chociaż ani Duch, ani Słowo nie są jeszcze w pełni objawieni, są już obiecani, aby ich oczekiwano i przyjęto, gdy się objawią. Dlatego gdy Kościół czyta Stary Testament³⁹, zgłębia w nim⁴⁰ to, co Duch Święty, "który mówił przez proroków", chce nam powiedzieć o Chrystusie.

Przez "proroków" wiara Kościoła rozumie tych wszystkich, których Duch Święty natchnął do żywego głoszenia i redagowania ksiąg świętych, zarówno Starego, jak Nowego Testamentu. Tradycja żydowska rozróżnia Prawo (pięć pierwszych ksiąg, czyli Pięcioksiąg), Proroków (księgi nazywane w tradycji chrześcijańskiej historycznymi i prorockimi) oraz Pisma (przede wszystkim księgi mądrościowe, a szczególnie Psalmi)⁴¹.

W stworzeniu

703 Słowo Boga i Jego Tchnienie znajdują się u początku bytu i życia całego stworzenia

Jest rzeczą właściwą, aby Duch Święty rządził stworzeniem, uświęcał je i ożywiał, ponieważ jest Bogiem współistotnym Ojcu i Synowi... Do Niego należy panowanie nad życiem, ponieważ będąc Bogiem, zachowuje stworzenie w Ojcu przez Syna⁴³

704 "W przypadku człowieka Bóg ukształtował go własnymi rękami (to znaczy przez Syna i Ducha Świętego)... i wycisnął na ukształtowanym ciele własną formę w taki sposób, by nawet to, co widzialne, miało Boski kształt".

Duch obietnicy

705 Człowiek, zdeformowany przez grzech i śmierć, pozostaje "obrazem Bożym", obrazem Syna, ale jest "pozbawiony chwały Bożej" (Rz 3, 23), pozbawiony "podobieństwa". Obietnica dana Abrahamowi zapoczątkowuje ekonomię zbawienia, na końcu której sam Syn przyjmie "obraz"⁴⁵ i odnowi go w jego "podobieństwie" do Ojca, przywracając Mu chwałę, czyli "Ducha Ożywiciela".

706 Wbrew wszelkiej ludzkiej nadziei Bóg obiecuje Abrahamowi potomstwo jako owoc wiary i mocy Ducha Świętego⁴⁶. W nim będą błogosławione wszystkie narody ziemi⁴⁷. Potomstwem tym będzie Chrystus⁴⁸, w którym wylanie Ducha Świętego sprawi, że "rozproszone dzieci Boże zostaną zgromadzone w jedno"⁴⁹. Zobowiązując się przysięgą⁵⁰, Bóg przyrzeka już w darze swojego umiłowanego Syna⁵¹ i Ducha obietnicy... "w oczekiwaniu na Odkupienie, które nas uczyni własnością Boga" (Ef 1, 13-14)⁵².

W teofaniach i Prawie

707 Teofanie (objawienia Boga) rozjaśniają drogę obietnicy, od patriarchów do Mojżesza i od Jozuego aż do wizji, które zapoczątkowują misję wielkich proroków. Tradycja chrześcijańska zawsze uważała, że w tych teofaniach pozwalało się

widzieć i słyszeć Słowo Boże, równocześnie objawione i "zacienione" w obłoku Ducha Świętego.

708 Ta pedagogia Boża ukazuje się szczególnie w darze Prawa⁵³. ~~Litera Prawa~~ Prawo zostało dane jako "wychowawca", aby prowadzić Lud do Chrystusa (Ga 3, 24). Jednak niemoc Prawa, aby zbawić człowieka pozbawionego "podobieństwa" Bożego, i rosnąca znajomość grzechu⁵⁴, jaką ono daje, budzą pragnienie Ducha Świętego. Świadczą o tym błagalne westchnienia Psalmów.

W okresie Królestwa i na Wygnaniu

709 Prawo, jako znak obietnicy i przymierza, miało rządzić sercami i instytucjami ludu narodzonego z wiary Abrahama. "Jeśli pilnie słuchać będziecie głosu mego i strzec mojego przymierza, będziecie Mi królestwem kapłanów i ludem świętym" (Wj 19, 5-6)⁵⁵. Po panowaniu Dawida Izrael ulega pokusie, by stać się królestwem jak inne narody. Tymczasem Królestwo, które jest przedmiotem obietnicy danej Dawidowi⁵⁶, będzie dziełem Ducha Świętego; będzie ono należało do ubogich według Ducha.

710 Zapomnienie o Prawie i niewierność przymierzu prowadzą do śmierci. Przychodzi Wygnanie - pozorne przekreślenie obietnic, a w rzeczywistości tajemnicza wierność Boga Zbawiciela i początek obiecanego odnowienia, ale według Ducha. Było rzeczą konieczną, aby lud Boży przeszedł to oczyszczenie⁵⁷. Wygnanie przynosi już w zamyśle Bożym cień Krzyża, a Reszta ubogich, która powraca z Wygnania, jest jedną z najbardziej wyraźnych figur Kościoła.

Oczekiwanie Mesjasza i Jego Ducha

711 "Oto Ja dokonuję rzeczy nowej" (Iz 43, 19). Zarysowują się dwie linie profetyczne; jedna kieruje do oczekiwania Mesjasza, druga do głoszenia nowego Ducha, a zbiegają się one w niewielkiej Reszcie, w ludzie ubogich⁵⁸, który w nadziei oczekuje "pociechy Izraela" i "wyzwolenia Jerozolimy"⁵⁹.

Widzieliśmy wyżej, jak Jezus wypełnił prorocтва, które odnosiły się do Jego osoby. Tutaj ograniczymy się jedynie do tych prorocत्व, w których jest wyraźnie ukazana relacja między Mesjaszem i Jego Duchem.

712 Postać oczekiwanego *Mesjasza* zaczyna pojawiać się w "Księdze Emmanuela"⁶⁰ ("Tak powiedział Izajasz, ponieważ ujrzał chwałę" Chrystusa: J 12, 41), szczególnie w Iz 11,1-2:

Wyrośnie różdżka z pnia Jessego,
wypuści się odrośl z jego korzeni.
I spocznie na niej Duch Pański,
duch mądrości i rozumu,
duch rady i męstwa,
duch wiedzy i bojaźni Pańskiej.

713 Postać Mesjasza zostanie objawiona przede wszystkim w Pieśniach Sługi⁶¹. Pieśni te zapowiadają znaczenie męki Jezusa i wskazują sposób, w jaki wyleje On Ducha Świętego, aby ożywić wielu: nie od zewnątrz, ale przyjmując "postać sługi"

(Flp 2, 7). Wziąwszy na siebie naszą śmierć, może nam udzielać swego Ducha życia.

714 Dlatego Chrystus rozpoczyna głoszenie Dobrej Nowiny, odnosząc do siebie następujący fragment proroctwa Izajasza (Łk 4,18-19)⁶²:

Duch Pański spoczywa na Mnie,
ponieważ Mnie namaścił i posłał Mnie,
abym ubogim niósł dobrą nowinę,
bym opatrywał rany serc złamanych,
więźniom głosił wolność,
a niewidomym przejrzenie;
abym uciśnionych odsyłał wolnymi,
abym obwoływał rok łaski od Pana.

715 Teksty prorockie dotyczące wprost zesłania Ducha Świętego są wyroczniami, przez które Bóg mówi do serca swego ludu językiem obietnicy, z akcentami "miłości i wierności"⁶³; ich wypełnienie ogłosi Piotr w poranek Pięćdziesiątnicy⁶⁴. Według tych obietnic, w "czasach ostatecznych" Duch Pana odnowi serca ludzi, wypisując w nich nowe prawo; On zgromadzi i pojedna rozproszone i podzielone narody; przekształci pierwsze stworzenie i Bóg zamieszka w nim razem z ludźmi w pokoju.

716 Lud "ubogich"⁶⁵, pokorni i cisi, którzy pełni ufności powierzają się tajemniczemu zamysłom Bożym i oczekują nie ludzkiej, ale mesjańskiej sprawiedliwości, jest wielkim dziełem ukrytego posłania Ducha Świętego, przygotowującego w czasie obietnic przyjście Chrystusa. Głębia ich serca, oczyszczonego i oświeconego przez Ducha Świętego, wyraża się w Psalmach. W tych ubogich Duch przygotowuje Panu "lud doskonały"⁶⁶.

V. Władze w społeczności cywilnej

2234 Czwarte przykazanie Boże nakazuje nam także czcić tych wszystkich, którzy dla naszego dobra otrzymali od Boga władzę w społeczeństwie. Ukazuje ono obowiązki tych, którzy sprawują władzę, jak i tych, dla których dobra jest ona sprawowana.

Obowiązki władz cywilnych

2235 Ci, którzy sprawują władzę, powinni traktować ją jako służbę. "Kto by między wami chciał stać się wielkim, niech będzie waszym sługą" (Mt 20, 26). Sprawowanie władzy jest moralnie określone jej Boskim pochodzeniem, jej rozumną naturą i specyficznym przedmiotem. Nikt nie może żądać lub ustanawiać tego, co jest sprzeczne z godnością osób i z prawem naturalnym.

2236 Sprawowanie władzy zmierza do ukazania właściwej hierarchii wartości, by ułatwić wszystkim korzystanie z wolności i odpowiedzialności. Przełożeni powinni mądrze służyć sprawiedliwości rozdzielczej, uwzględniając potrzeby i wkład każdego oraz mając na celu zgodę i pokój. Powinni czuwać nad tym, by normy i zarządzenia przez nich wydawane nie stanowiły pokusy, przeciwstawiając interes osobisty interesowi wspólnoty²².

2237 *Władze polityczne* są zobowiązane do poszanowania podstawowych praw osoby ludzkiej. Powinny w sposób ludzki służyć sprawiedliwości, szanując prawa każdego, zwłaszcza rodzin i osób potrzebujących.

Prawa polityczne związane z życiem obywateli mogą i powinny być przyznawane zgodnie z wymaganiami dobra wspólnego. Władze publiczne nie mogą ich zawiesić bez uzasadnionej i odpowiedniej przyczyny. Korzystanie z praw politycznych ma na celu dobro wspólne narodu i wspólnoty ludzkiej.

Obowiązki obywateli

2238 Ci, którzy są podporządkowani władzy, powinni uważać swoich przełożonych za przedstawicieli Boga, który ich ustanowił sługami swoich darów²³. "Bądźcie poddani każdej ludzkiej zwierzchności ze względu na Pana... Jak ludzie wolni [postępujcie], nie jak ci, dla których wolność jest usprawiedliwieniem zła, ale jak niewolnicy Boga" (1 P 2, 13. 16). Lojalna współpraca obywateli obejmuje prawo, niekiedy obowiązek udzielenia słusznego napomnienia, jeśli coś wydałoby się im szkodliwe dla godności osób i dla dobra wspólnoty.

2239 *Obywatele mają obowiązek* przyczyniać się wraz z władzami cywilnymi do dobra społeczeństwa w duchu prawdy, sprawiedliwości, solidarności i wolności. Miłość *ojczyzny* i służba dla niej wynikają z obowiązku wdzięczności i porządku miłości. Podporządkowanie prawowitej władzy i służba na rzecz dobra wspólnego wymagają od obywateli wypełniania ich zadań w życiu wspólnoty politycznej.

2240 Uległość wobec władzy i współodpowiedzialność za dobro wspólne wymagają z moralnego punktu widzenia płacenia podatków, korzystania z prawa wyborczego, obrony kraju:

Oddajcie każdemu to, co się mu należy: komu podatek - podatek, komu cło - cło, komu uległość - uległość, komu cześć - cześć (Rz 13, 7).

Chrześcijanie... mieszkają we własnej ojczyźnie, ale jako pielgrzymi. Podejmują wszystkie obowiązki jako obywatele, ale i podchodzą do wszystkiego jak cudzoziemcy... Słuchają ustalonych praw, a własnym życiem przekraczają prawa... Bóg wyznaczył im tak zaszczytne miejsce, że nie wolno go opuścić²⁴.

Apostoł wzywa nas do modlitw i do dziękczynienia za królów i za wszystkich, którzy sprawują władzę, "abyśmy mogli prowadzić życie ciche i spokojne z całą pobożnością i godnością" (1 Tm 2, 2).

2241 Narody bogate są obowiązane przyjmować, o ile to możliwe, *obcokrajowców* poszukujących bezpieczeństwa i środków do życia, których nie mogą znaleźć w kraju rodzinnym. Władze publiczne powinny czuwać nad poszanowaniem prawa naturalnego, powierzającego przybysza opiece tych, którzy go przyjmują.

Władze polityczne z uwagi na dobro wspólne, za które ponoszą odpowiedzialność, mogą poddać prawo do emigracji różnym warunkom prawnym, zwłaszcza poszanowaniu obowiązków migrantów względem kraju przyjmującego. Imigrant obowiązany jest z wdzięcznością szanować dziedzictwo materialne i duchowe kraju przyjmującego, być posłusznym jego prawom i wносить swój wkład w jego wydatki.

2242 Obywatel jest zobowiązany w sumieniu do nieprzestrzegania zarządzeń władz cywilnych, gdy przepisy te są sprzeczne z wymaganiami ładu moralnego, z podstawowymi prawami osób i ze wskazaniem Ewangelii. *Odmowa*

posłuszeństwa władzom cywilnym, gdy ich wymagania są sprzeczne z wymaganiami prawego sumienia, znajduje swoje uzasadnienie w rozróżnieniu między 450 służbą Bogu a służbą wspólnocie politycznej. "Oddajcie... Cezarowi to, co należy do Cezara, a Bogu to, co należy do Boga" (Mt 22, 21). "Trzeba bardziej słuchać Boga niż ludzi" (Dz 5, 29).

Tam... gdzie władza państwowa, przekraczając swoje uprawnienia, uciska obywateli, niech ci nie odmawiają jej świadczeń, których obiektywnie domaga się dobro wspólne. Niech zaś wolno im będzie bronić praw swoich i współobywateli przed nadużyciami władzy w granicach nakreślonych przez prawo naturalne i ewangeliczne²⁵.

2243 Zbrojny *opór* przeciw uciskowi stosowanemu przez władzę polityczną jest uzasadniony jedynie wtedy, gdy występują równocześnie następujące warunki: 1 - w przypadku pewnych, poważnych i długotrwałych naruszeń podstawowych praw; 2 - po wyczerpaniu wszystkich innych środków; 3 - jeśli nie spowoduje to większego zamętu; 4 - jeśli istnieje uzasadniona nadzieja powodzenia; 5 - jeśli nie można rozumnie przewidzieć lepszych rozwiązań.

Wspólnota polityczna i Kościół

2244 Każda instytucja opiera się, nawet w sposób domyślny, na jakiejś wizji człowieka i jego przeznaczenia; czerpie z niej swoje kryteria sądów, swoją hierarchię wartości oraz linię postępowania. Większość społeczeństw oparła swoje instytucje na kryterium pewnej wyższości człowieka nad rzeczami. Jedynie religia w sposób Boski objawiona otwarcie uznała w Bogu, Stwórcy i Odkupicielu, początek i przeznaczenie człowieka. Kościół zachęca władze polityczne, by w swoich sądach i decyzjach opierały się na inspiracji płynącej z prawdy o Bogu i o człowieku:

Spółcześnie, które ignorują tę inspirację lub też ją odrzucają w imię swej niezależności względem Boga, są zmuszone do szukania w sobie lub do zapożyczania od jakiejś ideologii swych odniesień i swego celu. Nie dopuszczając do obrony obiektywnego kryterium dobra i zła, pozwalają sobie na totalitarną władzę, jawną lub zakamuflowaną, nad człowiekiem i jego przeznaczeniem, jak to pokazuje historia²⁶.

2245 Kościół, który z racji swojego posłannictwa i swojej, kompetencji w żaden sposób nie może być sprowadzony do wspólnoty politycznej, jest znakiem i zarazem stróżem transcendentnego charakteru osoby ludzkiej. "Kościół... szanuje... i popiera polityczną wolność i odpowiedzialność obywateli"²⁷.

2246 Do zadań Kościoła należy wydawanie "oceny moralnej nawet w kwestiach dotyczących spraw politycznych, kiedy domagają się tego podstawowe prawa osoby lub zbawienie dusz, stosując wszystkie i wyłącznie te środki, które zgodne są z Ewangelią i dobrem powszechnym według różnorodności czasu i warunków"²⁸.

Etap diecezjalny 717 – 741

IV. Duch Chrystusa w pełni czasu

Jan - Poprzednik, Prorok i Chrzcziciel

717 "Pojawił się człowiek posłany przez Boga - Jan mu było na imię" (J 1, 6). Jan "już w łonie matki napełniony będzie Duchem Świętym" (Łk 1, 15. 41) przez samego Chrystusa, którego Dziewica Maryja poczęła z Ducha Świętego. "Nawiedzenie" Elżbiety przez Maryję stało się przyjściem Boga, który "nawiedził lud swój" (Łk 1, 68).

718 Jan jest "Eliaszem, który ma przyjść" (Mt 17, 10-13): mieszka w nim ogień Ducha Świętego i nakazuje mu "iść" (jako "poprzednikowi") przed Panem, który przychodzi. W Janie Poprzedniku Duch Święty dopełnia "przygotowania Panu ludu doskonałego" (Łk 1,17).

719 Jan jest "więcej niż prorokiem" (Łk 7, 26). Duch Święty wypełnia w nim swoje "mówienie przez proroków". Jan jest ostatni w szeregu proroków zapoczątkowanym przez Eliasza⁶⁷. Zapowiada bliskość pociechy Izraela, jest "głosem" Pocieszyciela, który przychodzi (J 1, 23)⁶⁸. Dzięki Duchowi Prawdy "przychodzi on na świadectwo, aby zaświadczyć o światłości" (J 1, 7)⁶⁹. Na oczach Jana Duch Święty wypełnia to, co było przedmiotem "poszukiwania i badania proroków", i to, co "pragną (zobaczyć) aniołowie" (1 P 1, 10-12): "<<Ten, nad którym ujrzysz Ducha zstępującego i spoczywającego nad Nim, jest Tym, który chrzci Duchem Świętym>>. Ja to ujrzałem i daję świadectwo, że On jest Synem Bożym... <<Oto Baranek Boży>>" (J 1, 33-36).

720 Wreszcie przez Jana Chrzcziciela Duch Święty zapoczątkowuje to, co spełni z Chrystusem i w Chrystusie: przywróci człowiekowi "podobieństwo" Boże. Chrzest Jana był chrztem pokuty; chrzest z wody i Ducha będzie nowym narodzeniem⁷⁰.

"Raduj się, pełna łaski"

721 Maryja, Najświętsza Matka Boga, zawsze Dziewica, jest arcydziełem posłania Syna i Ducha Świętego w pełni czasu. Po raz pierwszy w zamyśle zbawienia, dzięki przygotowaniu przez Ducha Świętego, Ojciec znajduje Mieszkanie, w którym Jego Syn i Jego Duch mogą mieszkać wśród ludzi. W tym właśnie sensie Tradycja Kościoła często odczytywała w relacji do Maryi najpiękniejsze teksty mówiące o Mądrości⁷¹: Maryja jest opiewana i przedstawiana w liturgii jako "Stolica Mądrości". W Maryi zostają zapoczątkowane "wielkie sprawy Boże", które Duch będzie wypełniał w Chrystusie i w Kościele:

722 Duch Święty *przygotował* Maryję przez swoją łaskę. Było czymś odpowiednim, aby Matka Tego, w którym "mieszka cała Pełnia: Bóstwo na sposób ciała" (Kol 2, 9), była "pełna łaski". Tylko dzięki łasce została Ona poczęta bez grzechu pierwotnego jako najpokorniejsza ze stworzeń, najbardziej zdolna do przyjęcia niewymownego Daru Wszechmogącego. Słusznie więc anioł Gabriel pozdrawia Ją jako "Córę Syjonu": "Raduj się"⁷². Dziękczynienie, które Maryja kieruje do Ojca w

Duchu Świętym w *Magnificat*⁷³, gdy nosi w sobie Syna Wiecznego, jest dziękczynieniem całego Ludu Bożego, a więc i Kościoła.

723 W Maryi Duch Święty *wypełnia* zamysł życzliwości Ojca. Za sprawą Ducha Świętego Maryja poczęła i zrodziła Syna Bożego. Jej dziewictwo staje się wyjątkową płodnością przez moc Ducha Świętego i przez wiarę⁷⁴.

724 W Maryi Duch Święty *objawia* Syna Ojca, który staje się Synem Dziewicy. Ona jest krzewem gorejącym ostatecznej teofanii; napełniona Duchem Świętym, pokazuje Słowo w uniżeniu Jego ciała i pozwala Go poznać ubogim⁷⁵ i pierwocinom narodów⁷⁶.

725 Przez Maryję wreszcie Duch Święty zaczyna *prowadzić do komunii* z Chrystusem ludzi, "w których Bóg upodobał sobie"⁷⁷. Pokorni są zawsze uprzywilejowani w przyjmowaniu Go: pasterze, mędrcy, Symeon i Anna, nowożeńcy z Kany i pierwsi uczniowie.

726 Na końcu tego posłania Ducha, Maryja staje się "Niewiastą", nową Ewą, "Matką żyjących", Matką "całego Chrystusa"⁷⁸. Jako taka jest Ona obecna z Dwunastoma trwającymi "jednomyślnie na modlitwie" (Dz 1, 14) na początku "czasów ostatecznych", które zapoczątkowuje Duch Święty w poranek Pięćdziesiątnicy wraz z ukazaniem się Kościoła.

Chrystus Jezus

727 Całe posłanie Syna i Ducha Świętego w pełni czasu jest zawarte w fakcie, że Syn od chwili Wcielenia jest namaszczonej Duchem Ojca: Jezus jest Chrystusem, Mesjaszem.

W tym świetle należy czytać rozdział drugi Symbolu wiary. Całe dzieło Chrystusa jest wspólnym posłaniem Syna i Ducha Świętego. W tym miejscu zostanie omówione tylko to, co dotyczy obietnicy Ducha Świętego danej przez Jezusa i Jego daru udzielonego przez uwielbionego Pana.

728 Jezus nie objawia w pełni Ducha Świętego, dopóki sam nie zostanie uwielbiony przez swoją Śmierć i swoje Zmartwychwstanie. Powoli jednak wskazuje na Niego, nauczając tłumy, gdy objawia, że Jego Ciało będzie pokarmem na życie świata⁷⁹. Wskazuje Go Nikodemowi⁸⁰, Samarytance⁸¹ i uczestnikom Święta Namiotów⁸². Swoim uczniom mówi otwarcie o Duchu Świętym w związku z modlitwą⁸³ i świadectwem, które powinni dawać⁸⁴.

729 Dopiero wtedy, gdy nadeszła godzina, w której Jezus miał być uwielbiony, *obiecuje* On przyjscie Ducha Świętego, ponieważ Jego Śmierć i Zmartwychwstanie będą wypełnieniem obietnicy danej ojcom⁸⁵. Duch Prawdy, inny Paraklet, zostanie dany przez Ojca na prośbę Jezusa; zostanie posłany przez Ojca w imię Jezusa; Jezus pośle Go od Ojca, ponieważ On wyszedł od Ojca. Duch Święty przyjdzie, poznamy Go, będzie z nami na zawsze, zamieszka z nami, nauczy nas wszystkiego i przypomni nam wszystko, co powiedział nam Chrystus, i zaświadczy o Nim. On doprowadzi nas do całej prawdy i uwielbi Chrystusa; przekona świat o grzechu, o sprawiedliwości i o sądzie.

730 Przychodzi w końcu godzina Jezusa⁸⁶. Jezus oddaje ducha w ręce Ojca⁸⁷ w tej chwili, w której przez swoją Śmierć staje się zwycięzcą śmierci. Gdy więc powstaje "z martwych dzięki chwale Ojca" (Rz 6, 4), zaraz *daje* Ducha Świętego, "tchnąc" na uczniów⁸⁸. Od tej godziny posłanie Chrystusa i Ducha staje się posłaniem Kościoła: "Jak Ojciec Mnie posłał, tak i Ja was posyłam" (J 20, 21)⁸⁹.

V. Duch i Kościół w czasach ostatecznych

Pięćdziesiątnica

731 W dzień Pięćdziesiątnicy (po upływie siedmiu tygodni paschalnych) Pascha Chrystusa wypełnia się przez wylanie Ducha Świętego, który zostaje objawiony, dany i udzielony jako Osoba Boska: Chrystus, Pan, ze swojej Pełni wylewa obficie Ducha⁹⁰.

732 W tym dniu zostaje w pełni objawiona Trójca Święta. Od tego dnia zapowiedziane przez Chrystusa Królestwo zostaje otwarte dla tych, którzy w Niego wierzą; w pokorze ciała i w wierze uczestniczą oni już w komunii Trójcy Świętej. Przez swoje przyjście, które ciągle trwa, Duch Święty pozwala światu wejść w "czasy ostateczne", w czas Kościoła, Królestwo już odziedziczone, ale jeszcze nie spełnione:

Widzieliśmy prawdziwe Światło, otrzymaliśmy Ducha niebieskiego, znaleźliśmy prawdziwą wiarę: wielbimy niepodzielną Trójcę, ponieważ nas zbawiła⁹¹.

Duch Święty - Dar Boży

733 "Bóg jest miłością" (1 J 4, 8. 16) i miłość jest pierwszym darem, zawierającym wszystkie inne. Ta miłość "rozlana jest w sercach naszych przez Ducha Świętego, który został nam dany" (Rz 5, 5).

734 Ponieważ umarliśmy lub przynajmniej zostaliśmy zranieni z powodu grzechu, dlatego pierwszym skutkiem daru miłości jest odpuszczenie naszych grzechów. Jedność w Duchu Świętym (2 Kor 13, 13) przywraca ochrzczonym w Kościele utracone przez grzech podobieństwo Boże.

735 Duch Święty udziela wówczas "zadatku", czyli "pierwocin" naszego dziedzictwa⁹²; jest nim samo życie Trójcy Świętej, zdolność miłowania, jak On nas umiłował⁹³. Ta miłość (opisana w 1 Kor 13) jest zasadą nowego życia w Chrystusie, które stało się możliwe, ponieważ otrzymaliśmy "Jego moc" (Dz 1, 8), moc Ducha Świętego.

736 Dzięki tej mocy Ducha dzieci Boże mogą przynosić owoc. Ten, który zaszczepił nas na prawdziwym Krzewie winnym, sprawi, że będziemy przynosić owoc Ducha, którym jest: "miłość, radość, pokój, cierpliwość, uprzejmość, dobroć, wierność, łagodność, opanowanie" (Ga 5, 22-23). "Duch jest naszym życiem"; im bardziej wyrzekamy się siebie⁹⁴, tym bardziej "stosujemy się do Ducha" (Ga 5, 25):

Jeśli jesteśmy w komunii z Duchem Świętym, to On daje nam powrót do raju, otwiera nam bramy nieba i czyni nas przybranymi dziećmi Bożymi. Dzięki Niemu możemy z ufnością nazywać Boga naszym Ojcem. On daje nam

uczestnictwo w łasce Chrystusa i sprawia, że stajemy się synami światłości. On również jest zadatkiem przyszłej chwały⁹⁵.

Duch Święty i Kościół

737 Posłanie Chrystusa i Ducha Świętego wypełnia się w Kościele, Ciele Chrystusa i Świątyni Ducha Świętego. To wspólne posłanie włącza już idących za Chrystusem do Jego komunii z Ojcem w Duchu Świętym: Duch *przygotowuje* ludzi, uprzedza ich swoją łaską, aby pociągnąć ich do Chrystusa. On *ukazuje* im zmartwychwstałego Pana, przypomina im Jego słowa i otwiera ich umysły na zrozumienie Jego Śmierci i Jego Zmartwychwstania. Uobecnia im misterium Chrystusa, szczególnie w Eucharystii, aby pojednać ich z Bogiem i *doprowadzić do komunii* z Nim, aby przynieśli "obfity owoc" (J 15, 5. 8. 16).

738 W ten sposób posłanie Kościoła nie dodaje niczego do posłania Chrystusa i Ducha Świętego, ale jest jego sakramentem. Całą swoją istotą i we wszystkich swoich członkach Kościół jest posłany, aby głosić i świadczyć, aktualizować i upowszechniać misterium komunii Trójcy Świętej (będzie to treścią następnego artykułu):

Wszyscy, którzy otrzymaliśmy jednego i tego samego Ducha, to znaczy Ducha Świętego, jesteśmy zespoleni między sobą i z Bogiem. Chociaż brani pojedynczo jesteśmy liczni, a Chrystus sprawia, że Duch Ojca i Jego Duch zamieszkuje w każdym z nas, to jednak ten jedyny i niepodzielny Duch prowadzi do jedności tych, którzy różnią się między sobą... i sprawia że wszyscy okazują się jedno w Nim. Jak moc świętego człowieczeństwa Chrystusa sprawia, że wszyscy, w których jest ona obecna, tworzą jedno ciało, myślę, że w ten sam sposób Duch Boży, który mieszka we wszystkich, jeden i niepodzielny, prowadzi wszystkich do duchowej jedności⁹⁶.

739 Ponieważ Duch Święty jest namaszczeniem Chrystusa, Chrystus - Głowa Ciała - rozlewa Go na swoje członki, aby je karmić, uzdrawiać, ustalać ich wzajemne funkcje, ożywiać, posyłać, by dawały świadectwo, włączać je do swojej ofiary składanej Ojcu i do swojego wstawiennictwa za cały świat. Przez sakramenty Kościoła Chrystus udziela członkom swego Ciała Ducha Świętego i Uświęciciela (to będzie przedmiotem części drugiej Katechizmu).

740 "Wielkie dzieła Boże", ofiarowane wierzącym w sakramentach Kościoła, przynoszą swoje owoce w nowym życiu, w Chrystusie, według Ducha (to będzie przedmiotem części trzeciej Katechizmu).

741 "Duch przychodzi z pomocą naszej słabości. Gdy bowiem nie umiemy się modlić tak, jak trzeba, sam Duch przyczynia się za nami w błaganiach, których nie można wyrazić słowami" (Rz 8, 26). Duch Święty, Sprawca dzieł Bożych, jest Nauczycielem modlitwy (to będzie przedmiotem części czwartej Katechizmu)